Muistio 6.10.2025

OKM/NUOLI/LV/Niemi-Nikkola

Valtionapukelpoisuus - Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 13/2025

Tausta

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tehnyt tarkastussuunnitelmaansa sisältyneen laillisuustarkastuksen Valtionapukelpoisuus.

Tarkastuskertomuksen havaintona oli mm., että valtionapuviranomaisena toimivat opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ovat noudattaneet olennaisilta osin säädöksiä ja hyvän hallinnon periaatteita hyväksyessään yhteisön, säätiön tai kunnan valtionapukelpoiseksi tai valtionosuuteen tai kustannusten korvauksiin oikeutetuksi.

Tarkastuksessa havaittiin kuitenkin viisi sellaista liikuntaa edistävää järjestöä, joiden osalta opetus- ja kulttuuriministeriö olisi voinut käyttää harkintaa myös valtionapukelpoisuuden peruuttamiseksi. Kyse oli järjestöjen jäsenyhdistysten sekä jäsenten tai harrastajien lukumäärää koskevista kriteereistä.

Tarkastuskertomuksen johtopäätöksenä oli, että opetus- ja kulttuuriministeriön olisi syytä varmistaa aktiivisemmin ja määräajoin, että valtionapukelpoisuuden ehdot täyttyvät ja tarvittaessa poistaa järjestön valtionapukelpoisuus. Ministeriön olisi VTV:n mukaan syytä käyttää järjestöistä vuosittain saamiaan tietoja tehokkaammin sen varmistamiseen, että valtionapukelpoisuuden edellytykset ovat voimassa.

Säädöspohja, ministeriön käytännöt

VTV on kiinnittänyt huomiota siihen, että osa avustettavista järjestöistä ei täytä liikuntalaissa ja -asetuksessa määriteltyjä valtionapukelpoisuuden määrällisiä ehtoja. Ehtojen mukaan järjestöllä on oltava vähintään 30 jäsenyhdistystä, joissa on yhteensä vähintään 1 000 henkilöjäsentä. Näistä määrällisistä edellytyksistä voidaan poiketa, mikäli järjestön toiminta palvelee liikuntapoliittisesti ja toiminnallisesti merkittävää erityisryhmää. Määrällisistä kriteereistä poikkeamisperusteena on vakiintuneesti pidetty mm. ko. lajin kuulumista olympiakisojen lajiohjelmaan. Ministeriö hyväksyy liikuntalain nojalla avustettavat järjestöt valtionapukelpoisiksi erillisessä prosessissa. Tällä hetkellä avustettavien järjestöjen kokonaismäärä on yhteensä 115, joista valtakunnalliset lajiliitot muodostavat suurimman ryhmän, 74 järjestöä.

Ministeriön toimenpiteet asiassa

Ministeriö pyytää avustamiltaan valtionapukelpoisilta järjestöiltä vuosittain tiedot jäsenyhdistysten ja niissä olevien henkilöjäsenten määristä. Ministeriö käyttää saamiaan tietoja keskeisenä arviointikriteerinä valtionavustusten määrän harkinnassa.

Liikunta-asetuksessa edellytettyjen määräkriteereiden alarajalla tai sen tuntumassa toimii säännönmukaisesti 10–15 valtakunnallista lajiliittoa. Koska lajien harrastajamäärät vaihtelevat vuosittain, asetuksen toiminnan laajuutta kuvaavien lukujen alarajan alittavia järjestöjä on myös vuosittain vaihteleva määrä. Vuoden 2024 osalta vähintään toisen määräkriteerin alittavia tunnuslukuja esitti kaikkiaan 13 liikuntajärjestöä. Näistä seitsemän (7) edustaa kansallisesti vähintään yhtä olympiaohjelmassa olevaa lajia. Siten v. 2024 valtionavustusta sai kuusi sellaista liikuntajärjestöä, joilla toiminnan laajuuden osalta säädetyt valtionapukelpoisuuden kriteerit eivät täyttyneet.

Ministeriö on päättänyt pyytää VTV:n tarkastuskertomuksen perusteella kuudelta liikuntajärjestöltä selvityksen toiminnan laajuudesta, jäsen- ja jäsenyhdistysten määrien kehityksestä, sekä järjestön toimenpiteistä asian korjaamiseksi. Ministeriö pyytää selvityksen vuoden 2025 loppuun mennessä. Ministeriö seuraa kunkin järjestön toiminnan kehittymistä sen jälkeen kahden vuoden ajan, liikuntalain 10§:ssä edellytetyllä tavalla. Mikäli liikuntalain vaatimukset toiminnan laajuuden tai erityisten syiden osalta eivät edelleenkään täyty, valtionapukelpoisuus voidaan perua.

Lajiliitoille myönnettiin v. 2025 toimintaan yleisavustuksina yhteensä 22 943 000 euroa. Niiden lajiliittojen osuus yleisavustuksista, joille selvityspyyntö lähetetään, oli yhteensä n. 237 000 euroa, eli n 1 %.

Liikuntajärjestöt jäsenseuroineen muodostavat Suomessa ylivoimaisesti suosituimman kansalaistoiminnan muodon kaikissa eri ikäryhmissä. Liikuntajärjestöt myös rahoittavat toimintaansa merkittävin osin omarahoituksen turvin, mikä korostuu etenkin verrattuna muihin kansalaisjärjestöihin. Lajiliittojen kokonaismenoista keskimäärin noin 27 % rahoitetaan valtion myöntämällä yleisavustuksella. Liikuntajärjestöjen julkinen rahoitus on tehokas, vaikuttava ja hyvinvointia edistävä tapa tukea kansalaistoimintaa ja -yhteiskuntaa.